

חילוקי דעות קשים לגבי זיכרון כ"ג אנשי ה'הגנה' יורדי הסירה ערך: צבי בן-צור

להלן פוסט בפייסבוק שפרסם דן יפה ב- 2.5.2021, תחת הכותרת 'גילויים חדשים בפרשת הכ"ג', ותגובה לפוסט שכתב ההיסטוריון נרי אראלי. דבריהם מבטאים חילוקי דעות קשים הן לגבי פרט חשוב בפרשה – מה היה תפקידו של הקצין הבריטי על הסירה – והן לגבי היחס מצד הרשויות לפרשה לאורך השנים.

דברי דן יפה:

לפני 80 שנה, ב-18 במאי 1941, יצאה מחיפה הספינה "ארי הים" ועליה 23 חברי הגנה וקצין בריטי, לפעולת קומנדו ימי שלימים כונתה פעולת כ"ג יורדי הסירה. מטרת הפעולה הייתה חבלה בבית הזיקוק בטריפולי שבלבנון שהייתה אז תחת משטר וישי, והיא הייתה חלק מהשיתוף בין היישוב והבריטים במלחמת העולם השנייה. הפעולה נכשלה מסיבה לא ידועה ואנשיה נעלמו.

אני בנו של רב החובל כתריאל יפה שהיה קברניט הספינה. לרגל מלאת 80 שנה לפעולת הכ"ג אני מביא בפוסט זה גילויים חדשים על הפרשה. הגילויים אינם על תעלומת היעלום של משתתפי הפעולה - ככל הנראה תעלומה זאת לא תיפתר לעולם. הגילויים שאביא מסבירים את העובדה שלציבור לא ידוע כמעט כלום על פעולת הכ"ג מאז קיומה ועד ימינו אלה.

אני טוען שהנהגת הישוב תכננה ומימשה קשר הסתרה של המידע האמיתי על פעולת הכ"ג. לקביעה זו יכול להגיע כל מי שיראה את ההרצאה שלי https://www.youtube.com/watch?v=vOrOqLof_dY מדצמבר 2020 על נושא פרשת הכ"ג.

מה שהוביל אותי לקביעה הזאת הוא אוסף עובדות תמוהות שלא ניתן להסבירן אלא בכך שהיה קשר הסתרה, או בשפה אחרת פעולת טיוח (cover up) של פעולת הכ"ג על ידי הנהגת הישוב:

1. במשך שנה וחצי לאחר העלמות הכ"ג, משפחות הנעדרים לא קיבלו כל מידע על היעלמותם. רק בחודש נובמבר 1942 המשפחות קיבלו מכתב ממשה שרתוק (שרת), ראש המחלקה המדינית של הסוכנות, ובו נמסרה ההודעה על היעלמות בניהן. במכתב מצוי משפט לא נכון עובדתית כאילו מפקד הפעולה היה "קצין בריטי מוסמך ומנוסה". מכתב זה היה הקשר היחיד, בכתב או בעל פה, בין הנהגת הישוב והמדינה ומשפחות הכ"ג עד שנת 2004.

2. עצם קיום הפעולה הוסתר מהציבור בכל שנות מלחמת העולם השנייה. תיאור כללי ביותר של הפעולה במאמרים בעיתונות ניתן לראשונה במאי 1946.

3. העובדה שהמפקד המיועד מונדק פסטרנק לא יצא לפעולה כיוון שפקפק בסיכויי הצלחתה, ויומיים לפני הפעולה מונה לתפקיד צבי ספקטור, הוסתרה מהמשפחות והתגלתה להן רק בשנת 2012.

4. הנתונים הטכניים של הסירה "ארי הים" ותמונה הנותנת מושג אמיתי על מימדיה הוסתרו מהמשפחות והתגלו להן רק בשנת 2014. "ארי הים" הייתה סירת משמר בריטית שיועדה לשישה אנשי צוות, אך בפועל הועלו עליה 24 אנשים כולל ציודם, כלי נשקם, חומרי נפץ ושלוש סירות נחיתה, כלומר הסירה לא התאימה כלל לתפקידה.

המסקנה המתבקשת מעובדות אלו היא שהנהגת הישוב לא הייתה מעוניינת שפרטי הפעולה יהיו ידועים לציבור, ולכן העלימה את הפרטים הלא נוחים לה ויצרה סיפור אלטרנטיבי שבו כל העניין מתרכז במסתורין של העלמות האנשים והמאמצים לאתרם.

היו שתי השלכות ארוכות טווח לקשר ההסתרה של פעולת הכ"ג. השלכה ראשונה היא הפגיעה האנושה במשפחות הכ"ג (הורים, אחים ואחיות, בנות זוג וצאצאים רק במעגל הקרבה הראשון) אשר פרט למכתבו של משה שרתוק לא זכו לכל התייחסות מהנהגת הישוב (ובהמשך מהנהגת המדינה) ולמעשה הופקרו לגורלן. פגיעה זאת אינה ניתנת לתיקון.

השלכה שנייה היא שפעולת הכ"ג לא נכנסה לזיכרון הלאומי של עם ישראל. במשך הרבה שנים הפעולה הייתה זכורה כפרשה עלומה של חבלה בבית הזיקוק בטרופולי, ללא כל פרטים, והפעילות התקשורתית סביבה התרכזת בחיפוש אחר אנשיה אשר נעלמו. כיום, בציבור הרחב, כולל הציבור המשכיל והמתעניין, אין לפעולה שום זכר.

למעשה פעולת הכ"ג הייתה הפעולה המשמעותית הראשונה של ארגון ההגנה. היא הייתה פעולת קומנדו ימי נועזת (גם אם נכשלה) והייתה צריכה להימצא במורשת הקרב של חיל הים ושייטת 13. כיום אין בצה"ל שום זכר לפעולת הכ"ג. כמו כן הפעולה אינה חלק מהמורשת הלאומית שאגף משפחות, הנצחה ומורשת מופקד על טיפוחה באמצעות המוזיאונים של מערכת הביטחון. למעשה רק במוזיאון הפלמ"ח יש התייחסות לפעולת הכ"ג, וגם היא מינימלית.

הגילוי החדש השני שאני רוצה לחשוף פה הוא שקשר ההסתרה של 70 השנים הראשונות לאחר הפעולה הפך לאחריהן להיות קשר השתקה. להלן ההסבר לקביעה זו.

בשנת 2012 קיבלו משפחות הכ"ג לאחר עיכוב ממושך את תקציר דו"ח משרד הביטחון על פרשת הכ"ג שהתבסס על מחקר שנעשה במערכת הביטחון בשנים 2000-2007. התקציר כלל פרטים רבים על פעולת הכ"ג שלא היו ידועים למשפחות עד פרסומו. התפוצה של מסמך זה הוגבלה למשפחות הכ"ג ולא נעשתה הפצה שלו לציבור הרחב על ידי מערכת הביטחון. התקציר ניתן לגישה ברשת דרך אתר הפלי"ם ולא דרך אתר ממשלתי. חוסר ההפצה של התקציר לציבור על ידי המדינה היה רק שלב אחד במניעת מידע מהציבור.

בנוסף, כותבי תקציר דו"ח משרד הביטחון ביצעו ניסיון לשינוי השם ההיסטורי של הפרשה, והסבו על דעת עצמם את שם הפרשה לפרשת הכ"ד. ניסיון תמוה זה שגוי הן מבחינה עקרונית (לא משנים שמות היסטוריים) והן משום שהשם ההיסטורי הוא השם הנכון על פי נסיבות היווצרו.

בינואר 2019 יצא לאור ספרו של ד"ר מרדכי נאור "הכ"ג – שליחות עלומה" בהוצאת ספריית יהודה דקל. הספר מתאר את הרקע לפעולת הכ"ג, הסיבות לקיומה, הפעולה עצמה והיסטוריה של 78 שנות פעילות בעקבות הפעולה, כולל החקירות למיניהן, הנצחה בצורות שונות והמקום של הפעולה בעיתונות ובספרות. הספר כתוב בצורה מעולה ומתאר פרשה סבוכה ביותר בצורה מרתקת.

עם צאתו של ספר זה לאור הפך קשר ההסתרה להיות קשר השתקה. זהו הספר הראשון שנכתב על פרשת הכ"ג ולכן היה מצופה שהוא יתקבל בברכה ובסקרנות בקרב קהילת שוחרי ההיסטוריה של תולדות הישוב, אפילו אם היה בינוני ברמתו. בפועל הוא התקבל בהתעלמות גמורה ולא נכתבה עליו בעיתונות אפילו ביקורת ספרותית אחת אם לא נביא בחשבון את המאמר <https://www.haaretz.co.il/opinions/premium-1.7139030>, שכל מה שהיה לחמשת מחבריו להגיד הוא ששם הספר לא מוצא חן בעיניהם.

יש לי הרגשה ברורה שקבלת הפנים הצוננת לספר "הכ"ג – שליחות עלומה" היא תוצאה של קשר השתקה של הממסד המבקש למנוע מהציבור הרחב מידע אמיתי על פרשת הכ"ג. והשאלה היא מדוע אחרי זמן כה רב עדיין מטייחים את הפרשה? האם לא הגיע הזמן שהאמת תצא לאור?

אני מקווה שהפצתו ברבים של פוסט זה תתרום להעלאת נושא פעולת הכ"ג לסדר היום הציבורי לקראת ה-18 במאי הקרוב, לאחר 80 שנה בהן הוא שקע בתהום הנשייה.

תגובת נרי אראלי

למען גילוי נאות, אני אחד ממחברי המחקר על פרשת כד' יורדי הסירה, ובמחקר שלנו שהועמד במלואו לרשותם של דן יפה וחבריו, וזה פשוט שקר שהוא קיבל את התקציר בלבד. המחקר המלא נמצא בארכיון צה"ל וכל אזרח רשאי לעיין בו. אפשר להוכיח בקלות שלא הייתה שום הסתרה ושום טיוח. יחיאל חורב בתפקידו כמלמ"ב סייע במימון החקירה וכאשר שיחה עם דן יפה התברר שעלות הוצאת המחקר כספר תעלה למשהב"ט 100,000 שקלים הוא התנה את פרסום המחקר המלא בהשתתפות המשפחות במחצית העלות, אך דן יפה מתוך שלא הסכים לקבל את תוצאות המחקר שקבעו באופן שאינו משתמע לשתי פנים שהשם המדעי והנכון של הפרשה הוא "פרשת הכד", ואילו השם העממי כג' הוא תוצאה של ההסתרה מחוייבת המציאות בתקופת מלחמת העולם השנייה, העדיף לגייס את הכסף ולהוציא ספר עממי באופיו וברמתו.

אין שחר להאשמתו של דן יפה כאילו מוסדות היישוב הסתירו את האמת מפני המשפחות. מאז האירוע ועד היום פעלו מוסדות היישוב ולאחר הקמת מדינת ישראל העצמאית, לא חסכו מנהיגיה כל מאמץ מלחקור בכל כיוון שהיה לעייל ידם כדי לברר מה עלה בגורל הלוחמים. במחקר שלנו עקבנו אחרי המאמץ הצבאי והמדיני משנות החמישים ועד ימינו שנעשה ע"י יגאל אלון משה שרת דוד הכהן שאול אביגור וראשי המוסד לתפקידים מיוחדים לדורותיהם במטרה אחת ויחידה לברר מה עלה בגורלם.

הדבר היחידי הנכון בטרונותיו של דן יפה היא העובדה שבניגוד להיום בשנות השישים והשיבעים לא נהגו קברניטי המדינה לרוץ ולפרסם את מאמצייהם בתקשורת, כך למשל לא זכו מאמציו של החוקר המנוסה שלמה בן אלקנה להבלטה בעיתונות התקופה למרות שהשקיע את מיטב מרצו בחקירת הפרשה בשנות השבעים ואחר כך בזמן מלחמת לבנון הראשונה כאשר שהה ליד ביירות וניסה למצוא עדים לפרשה.

דן יפה פשוט משקר כאשר הוא כותב שסר מייג'ור אנתוני פאלמר לא היה מפקד הפעולה, רק אדם חסר רקע בקריאת מסמכים היסטוריים ומוטה אידיאולוגית יכול להתכחש למסמכים ברורים שאותרו באנגליה ומוכיחים שהוא היה מפקד הפעולה וללא השתתפותו לא הייתה הפעולה מקבלת את אישור ארגון הביון הבריטי ששלח את הספינה הבריטית "ארי הים" למסעה האחרון.

הפוסט של דן יפה אולי רגשני נוגע ללב, ומנגן גם על חושי הקונספירציה הנטועים עמוק בחשדנות הישראלית, אבל כל חוקר הגון שיקרא את המחקר שביצענו דר' משה עמיעוז ואני במשך כשבע שנים בישראל בצרפת ובאנגליה יחשוב כמונו.